

NAŠE ŘEČ 4

ROČNÍK 92

ZÁŘÍ 2009

Vydává Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. – Vedoucí redaktorka: PhDr. Markéta Pravdová, Ph.D.; zástupce vedoucí redaktorky: Mgr. Jan Chromý; výkonný redaktor: Mgr. Jakub Dřímál; redaktorka anglických textů: Mgr. Tamah Sherman, Ph.D.

Členové odborné rady: doc. Mgr. Robert Adam, Ph.D.; PhDr. Jan Balhar, CSc.; Prof. Dr. Neil Bermel; doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.; Prof. Dr. Markus Giger; doc. PhDr. Zdeňka Hladká, Dr.; PhDr. Milada Homolková, Ph.D.; prof. PhDr. Milan Jelínek, CSc.; prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc.; prof. PhDr. Radoslava Kvapilová Brabcová, CSc.; PhDr. Jana Matúšová, CSc.; Prof. Dr. Marek Nekula; PhDr. Ivana Svobodová; PhDr. Ludmila Uhlířová, CSc., dr. h. c.; doc. PhDr. Jan Volín, Ph.D.

Adresa redakce: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Letenská 4, 118 51 Praha 1, tel.: 225 391 445.
Vydavatelská spolupráce: Marcela Hladíková, tiskne PBtisk Příbram.

OBSAH

Čl á n k y

- František Daneš*, Takzvané „vztažné věty nepřivlastkové“: současné názory na jejich status 169
- Josef Štěpán*, Vedlejší věty vyjadřující nerealizované okolnosti se spojovacími výrazy *bez toho, aby* a *bez toho, že* 184
- Pavel Štěpán*, K problematice tvoření detoponymických adjektiv (na základě materiálu pomístních jmen z území Čech) 196

P o s u d k y a z p r á v y

- Jiří Kraus*, Devadesátiny profesora Františka Daneše 213
- František Martínek*, Publikace o přejímkách, především z angličtiny 214

D r o b n o s t i

- Barbora Procházková*, Když se řekne *kafkárna*..... 220
- Z d o p i s ů j a z y k o v é p o r a d n ě 224

FRANTIŠEK DANEŠ

Takzvané „vztažné věty nepřívlastkové“: současné názory na jejich status

So-called “non-attributive relative clauses”: current opinions on their status

The units of this category of non-restrictive (non-defining) clauses do not express a quality of the denotatum of the head noun, but they provide a continuation of the semantic content of the head clause (continuative clauses), present an explanation of it or further information about it, or simply comment on it (explicative clauses). Puristically oriented linguists reject these units as “incorrect”, “false”, whereas other scholars accept them without reservations, some with certain stylistic limitations. The present author points to the stylistic relevance, necessity and utility of this special category of relative clauses and to the fact that they are currently used in various written genres. Such clauses are freely used in a number of European languages and the author does not find any reasonable argument why they should not be considered and accepted as a fully standard, correct means of expression in Czech as well.

Key words: Europeanism, functional sentence perspective, linguistic correctness, non-attributive relative clauses (“false relative clauses”), non-restrictive attributes, purism, stylistic values, syntax of literary/standard Czech

Klíčová slova: evropeismus, aktuální členění, jazyková správnost, vztažné věty nepřívlastkové („nepravé věty vztažné“), přívlastky nerestriktivní, purismus, stylistické hodnoty, syntaxe spisovné češtiny

Chodská 13, 120 00 Praha 2

JOSEF ŠTĚPÁN

Vedlejší věty vyjadřující nerealizované okolnosti se spojovacími výrazy *bez toho, aby* a *bez toho, že*

Subordinate clauses expressing unrealised circumstances with the connectives *bez toho, aby* and *bez toho, že*

Using the preposition *bez* 'without', these clauses explicitly express action whose non-realisation is significant for the mode of (un)realisation of the action of the main clause, cf. *Dívku pozdravil bez toho, aby se jí dotkl.* (*He greeted the girl without touching her.*) The author deals with the attitudes of Czech linguists toward these new competitors of the preposition *aniž*, the frequency of the sentences with the connectives *bez toho, aby/že* in contemporary Czech. The article also characterises the position of these subordinate clauses in the system of the Czech language from the point of view of their relationship to standard Czech.

Key words: conjunction *aniž*, connectives *bez toho, aby/že*, corpus, standard Czech

Klíčová slova: spojka *aniž*, spojovací výrazy *bez toho, aby/že*, korpus, spisovná čeština

Zborovská 32, 150 00 Praha 5
stepan.josef@centrum.cz

PAVEL ŠTĚPÁN

K problematice tvoření detoponymických adjektiv (na základě materiálu pomístních jmen z území Čech)

On the formation of detoponymic adjectives (Based on minor place-name material from the territory of Bohemia)

The paper, based on material consisting of minor place-names from the territory of Bohemia, provides an overview of the formation of adjectives from toponyms. A great deal of attention is devoted especially to the formation from reduced forms of toponyms, and – on the other hand – to the derivation by extended forms of the suffix *-ský*, i.e. *-ovský*, *-anský*, *-enský*, *-ácký* and *-ecký*. Although the absolute majority of detoponymic adjectives are formed using the suffix *-ský* (and its variants), also other suffixes – *-ový*, *-ný* and *-ní* – are analysed in the article.

Key words: detoponymic adjectives, minor place-names, suffixation, word-formation

Klíčová slova: detoponymická adjektiva, pomístní jména, sufixace, slovtvorba

*Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Valentinská 1, 116 46 Praha 1
stepan@ujc.cas.cz*